

Nr 139.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1942 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för utjämning av marknadspriserna å vissa förnödenheter.

(2:a avd.)

I propositionen nr 228 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 6 mars 1942, föreslagit riksdagen att *dels* lämna utan erinran, att Kungl. Maj:t även i fortsättningen vidtager åtgärder för utjämning av marknadspriserna å vissa förnödenheter i enlighet med vad i omförmälda statsrådsprotokoll anförts, *dels* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 såsom kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket anvisa till Förlagskapital för clearingkassan för ägg och äggprodukter ett reservationsanslag av 500,000 kronor samt till Förlagskapital för clearingkassan för vissa slag av fisk ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

I proposition nr 191 till 1941 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t på hemställan av chefen för folkhushållningsdepartementet riksdagen att bland annat godkänna i propositionen framlagt förslag angående åtgärder för utjämning av marknadspriserna å vissa förnödenheter. Därvid anfördes, bland annat, att, i den mån så kunde ske, det självfallet vore ett önskemål, att den behövliga clearingen genomfördes på frivillig väg men att en dylik utväg emellertid icke alltid stode öppen; användande av tvång för genomförande av ett clearingförfarande borde dock ske med varsamhet och icke i andra fall än där det vore nödvändigt för att underlätta import i varuförsörjningens intresse eller förhindra kastningar i prisbildningen inom landet. Vidare framhölls i propositionen, att även där dessa förutsättningar förelåge, en prisclearing på frivillighetens väg av praktiska skäl vore utesluten i många fall, såsom när ifrågavarande vara förekomme i ett flertal olika kvaliteter, samt att, där en clearing genomfördes, den måste så anordnas, att de enskilda importörerna icke förlorade intresset att införa varor från utlandet till billigast möjliga priser.

I skrivelse nr 349 anmälde riksdagen därefter, att riksdagen godkänt de framlagda förslagen.

I samband därmed uttalade riksdagen, bland annat, att, ehuru riksdagen ansett sig böra godtaga förslagen, riksdagen likväl icke förbisett att ett sådant clearingförfarande som det i propositionen angivna — särskilt om detsamma tvångsvis genomfördes — kunde bliva förenat med vissa olägenheter, varför riksdagen ansett sig böra understryka vikten av att systemet med i huvudsak frivilliga överenskommelser om clearing i görligaste mån bibehölles samt att tvång endast tillgripes, där så befunnas vara nödvändigt. Beträffande frågan huruvida även inom landet befintliga varulager skulle inbegripas i ett clearingförfarande anförde riksdagen, att denna fråga givetvis måste enligt riksdagens förmenande bedömas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall, därvid borde beaktas den inverkan på prisbildningen varulagren hade för hela den varugrupp, som omfattades av clearingförfarandet. Riksdagen underströk vidare betydelsen av att i den mån varulager indroges i clearingförfarandet ett och samma värde borde åsättas samtliga lager, som vore av inbördes likartad beskaffenhet, samt att clearingen för lagerhavarnas del borde föranleda inbetalande av avgift, motsvarande skillnaden i priset inom landet å importvaran efter och före clearingens genomförande. Därjämte framhöll riksdagen, att, då åtgärderna i fråga innebure ett väsentligt ingrepp i näringslivets frihet och verksamhet, riksdagen förutsatte, att — sedan ytterligare erfarenhet vunnits rörande systemets tillämpning och verkningar — riksdagen bereddes tillfälle att före utgången av maj månad 1942 taga under omprövning, huruvida åtgärder av angivet slag befunnas ändamålsenliga och alltjämt i fortsättningen påkallade.

För att bereda riksdagen tillfälle att företaga den åsyftade omprövningen har i förevarande proposition lämnats en redogörelse dels för de åtgärder, som i clearingsyfte vidtagits efter riksdagens i det föregående omnämnda behandling av clearingfrågan, dels ock för de erfarenheter som vunnits beträffande de olika clearingförfarandena.

Av den lämnade redogörelsen — beträffande vilken utskottet i övrigt hänvisar till propositionen — inhämtas bland annat:

För att få ifrågavarande spörsmål utförligt belysta ha yttranden i ämnet infordrats från statens priskontrollnämnd samt statens livsmedels-, industri- och bränslekommissioner.

I de avgivna yttrandena ha myndigheterna bland annat uppehållit sig vid redan vidtagna clearingåtgärder och ha i detta hänseende lämnat utförliga redogörelser.

Priskontrollnämnden har framhållit, att ett tvångsvis genomförande av clearing hittills icke varit aktuellt för priskontrollnämndens del. Däremot hade under nämndens medverkan genom frivilliga överenskommelser inrättats ett antal privata clearingkassor, exempelvis för bomull och cellull, för handelsjärn och för vissa kolonialvaror såsom torkad frukt, risgryn, kaffe och sydamerikanska hudar.

Livsmedelskommissionen har framhållit, att inom kommissionen för närvarande funnes inrättade en clearingkassa för reglering av marknadspriserna å förnödenheter för jordbrukets behov, en clearingkassa för reglering av marknadspriserna å fettvaror samt en clearingkassa för reglering av marknadspriserna å kolonialvaror.

Industrikommissionen har anfört, att något clearingförfarande tvångsvis hittills icke kommit till användning inom industrikommissionens verksamhetsområde men att kommissionen och priskontrollnämnden medverkat till att på frivillig väg en prisutjämning i fråga om smidda rör och tuber av vanlig handelskvalitet samt gjutna s. k. normalrör och rördelar kommit till stånd mellan importerade och inom landet tillverkade varor på sådant sätt, att en ensartad prisnivå kunde upprätthållas inom landet.

Bränslekommissionen har anfört, att inom bränslekommissionens verksamhetsområde clearingförfaranden i prisutjämnande syfte använts vid reglering av importpriserna på stenkol, koks och kolbriketter, och vid reglering av utförsäljningspriserna på vissa flytande bränslen.

Med anledning av framställningar av livsmedelskommissionen har Kungl. Maj:t vidare genom särskilda beslut förordnat att inom livsmedelskommissionen skola inrättas två särskilda clearingkassor, den ena för reglering av marknadspriserna å importerade ägg och äggprodukter samt den andra — i anslutning till reglering av handeln med och importen av fisk — för reglering av marknadspriserna å vissa slags fisk, allt enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och under iakttagande av vad riksdagen i sin ovannämnda skrivelse 1941, nr 349, anfört.

I samband med inrättandet av clearingkassorna för ägg och äggprodukter samt vissa slag av fisk har Kungl. Maj:t hemställt till fullmäktige i riksgäldskontoret att med anlitan av det å förskottsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1941/42 under fonden för förlag till statsverket uppförda anslaget till Försvarsberedskapens stärkande i allmänhet, med redovisning under särskild rubrik, efter rekvisition av livsmedelskommissionen insätta sammanlagt högst 500,000 kronor respektive högst 300,000 kronor å clearingkassornas checkräkningar i riksbanken att användas såsom förlagskapital för clearingkassorna.

Priskontrollnämnden och förenämnda tre kommissioner ha i sina yttranden även behandlat frågan huruvida de erfarenheter, som vunnits angående lämpligheten och effektiviteten av de hittills tillämpade clearingåtgärderna i prisutjämnande syfte, kunde anses giva stöd för en fortsatt clearingverksamhet.

Priskontrollnämnden har anfört, att, då en successiv utvidgning av clearingförfarandet även till områden där detsamma måhända icke utan vidare kunde genomföras på frivillig väg, vore att förutse, det syntes nämnden i hög grad önskvärt, att Kungl. Maj:t även i fortsättningen måtte ha möjlighet att tvångsvis anordna clearing, varför nämnden för sin del förordade, att de befogenheter till utjämning av marknadspriserna genom tvång, vilka Kungl. Maj:t för närvarande förfogade över, måtte bibehållas så länge rådande utomordentliga förhållanden bestode.

Livsmedelskommissionen har framhållit, att det inom kommissionen tillämpade prisclearingförfarandet hittills visat sig vara till gagn och att det

för framtiden torde få ökad vikt och betydelse, varför kommissionen finner det vara angeläget, att möjligheter till utjämning av marknadspriserna för vissa förnödenheter genom hittills tillämpat system bibehållas.

Industrikommissionen har i nu förevarande avseende allenast uttalat, att möjlighet till användning av tvångsvis genomfört clearingförfarande alltjämt synes böra stå till buds.

Bränslekommissionen har slutligen framhållit, att enligt kommissionens uppfattning clearingförfarandena under nu rådande utomordentliga förhållanden vore att betrakta såsom nödvändiga instrument för hantering på ett smidigt sätt av den mångfald prisfrågor, som handelns reglering ofrånkomligen måste medföra.

Föredragande departementschefen har för egen del anfört bland annat:

De hittillsvarande erfarenheterna av de genomförda clearingåtgärderna — vare sig dessa skett genom frivilliga överenskommelser importörerna emellan eller efter statligt ingripande — ha såsom myndigheterna påpekat varit goda. Om den kommande utvecklingen av priserna torde icke för närvarande kunna fällas något mera bestämt omdöme. Antagligen komma dock importpriserna att uppvisa alltmera stegrade variationer, vilket kommer att få till följd att ökad osäkerhet och ekonomiska risker bli förknippade med importen av skilda varuslag. I ett sådant läge måste åtgärder i prisutjämnande syfte alltjämt kunna vidtagas. Kungl. Maj:t bör således äga möjlighet att även i fortsättningen, så länge nu rådande utomordentliga förhållanden bestå, kunna i nämnda syfte vidtaga åtgärder av samma beskaffenhet som hittills.

De i det föregående omnämnda beloppen av 500,000 kronor och 300,000 kronor, vilka genom Kungl. Maj:ts beslut denna dag ställts till livsmedelskommissionens förfogande såsom förlagskapital för clearingkassan för ägg och äggprodukter respektive för clearingkassan för vissa slag av fisk från det å förskottsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1941/42 under fonden för förlag till statsverket uppförda anslaget till Försvarsberedskapens stärkande i allmänhet, synas nu böra täckas genom anvisande av särskilda reservationsanslag av motsvarande storlek å kapitalbudgeten å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår.

Utskottet.

Då Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke givit utskottet anledning till erinran, hemställer utskottet,

att riksdagen må

1) lämna utan erinran, att Kungl. Maj:t även i fortsättningen vidtager åtgärder för utjämning av marknadspriserna å vissa förnödenheter i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 6 mars 1942 anförts,

2) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 å kapitalbudgeten under fonden för förlag till statsverket anvisa

- a) till *Förlagskapital för clearingkassan för ägg och äggprodukter* ett reservationsanslag av 500,000 kronor;
- b) till *Förlagskapital för clearingkassan för vissa slag av fisk* ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Stockholm den 28 maj 1942.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 136.
